

HAVI AKTUÁLIS

A FIATALOK ISMERETSZERZÉSI SZOKÁSAI A KÁBÍTÓSZER-HASZNÁLATTAL KAPCSOLATOSAN

BOZSÓ DOROTTYA ÉS GULYÁS ÉVA

A magyar fiatalok szerfogyasztási szokásaikat tekintve kétféle vizsgálatra támaszkodhatunk, melyek jellemzően 4 évente kerülnek megvalósításra. Az egyik az Iskoláskorú gyermekek egészségmagatartása (Health Behaviour in School-aged Children, HBSC) elnevezésű nemzetközi kutatás a 11, 13 és 15 éves fiatalok egészségéről, az ezt befolyásoló szokásaikról, mentális jólétükről és társas kapcsolataikról ad képet (URL1). A másik az ESPAD (European School Survey on Alcohol and other Drugs) program, amely 1994-ben indult azzal a céllal, hogy időben és nemzetközileg összehasonlítható adatokat gyűjtsön a fiatalok dohányzási, alkohol- és egyéb drogfogyasztási szokásairól (URL2). A program célcsoportját a 16. életévüket betöltő, iskolában tanuló fiatalok adják. A két program által górcső alá vett korcsoportok rámutatnak arra a tényre, hogy a fiatalok ebben az időszakban találkozhatnak először közvetve vagy közvetlenül a különböző illegális szerekkel.

A fiatalok, főképp a kiskorúak szerhasználatának hátterében számos tényező szerepet játszhat. A 12 éves kor minden gyermek életében rengeteg változással jár, mind testi, mind lelki, mind mentális értelemben véve. Ebben a korban már

megjelenik az önismeret igénye, de a gyermekek még nincsenek tisztában saját képességeikkel, korlátaikkal és lehetőségeikkel. 12 éves kor felett fejlődik a konfliktuskezelés képessége, ekkor már jellemzőek a barátságok iránti hosszabb távú, stabilabb elköteleződések, a kölcsönösség, az ellenkező neműekkel való társas kapcsolatok és az intimitás, ezzel együtt a féltékenységi megjelenése, a kapcsolatok érzelmekkel való töltődése (URL4). Ekkor zajlik az identitáskezelés, amikor a kamasz mindent elutasít, amit a felnőtt ember, tanár vagy szülő mond, javasol. Fontosabbá válik a kortársak véleménye, a közösségbe tartozás igénye, az elfogadás. Megjelenik az önállóság igénye, mely vonzza a szabadság iránti vágyat, önállóan szeretnének dönteni az őket érintő kérdésekben és a felnőttek jogaival kívánnak élni. Szinte mindent megkérdőjeleznek, ami körülöttük zajlik (URL3). Nem véletlenül hívják ezt a korszakot lázadó kornak is, éppen ezért a felnőttek felelőssége a gyermekek informálása a rájuk leselkedő veszélyekről, illegális szerekről, valamint ezek esetleges használatával járó következményekről. Fontos, hogy a fiatal életében legyen legalább 1 olyan személy - szülő, testvér, barát, tanár - akiben feltétel nélkül megbízik és még ezen nehéz időszakban is lehetősége nyílik az érzelmeiről, az életében történő eseményekről őszintén és nyíltan beszélni.

Napjainkban, az okostelefonok, az internet és social média korában a fiatalok könnyen informálódhatnak a különböző kábítószerrekről. Ugyanakkor az eltérő szocializációs színterek, mint például az iskola, az iskolán kívüli foglalkozások, táborok keretében lehetőség nyílik a gyermekek kábítószerrel kapcsolatos informálására, prevenciós foglalkozások megtartására. Mindezek alapján felmérésünk során szeretnénk volna egy általános képet kapni arról, hogy a 12-14 éves kor közötti fiatalok milyen csatornákon keresztül (internetről, szülőktől, barátoktól stb.) tájékozódnak a kábítószerrel kapcsolatos kérdéseiket illetően. Hipotézisünk szerint a XXI. századi digitalizáció korában a kérdőívet kitöltők többsége már

tájékozódott az interneten az illegális szerekről. Ezenfelül az utolsó kérdés kitért a fiatalok által leghatékonyabbnak ítélt prevenciós módszer felderítésére is, mely a későbbiekben hasznos támpontot nyújthat a megelőző foglalkozások megszervezéséhez.

A Mathias Corvinus Collegium Fiatal Tehetség Program keretein belül megszervezett, 2022 júliusában tartott táborában összesen 233 fő 12-14 éves kor közötti fiatalot értünk el kérdőívekkel. A nemek aránya megközelítőleg azonos: 115 lány és 118 fiú. A táborozók 69 %-a vidékről, 12 %-a Budapestről, és 19 %-a pedig külföldről érkezett.

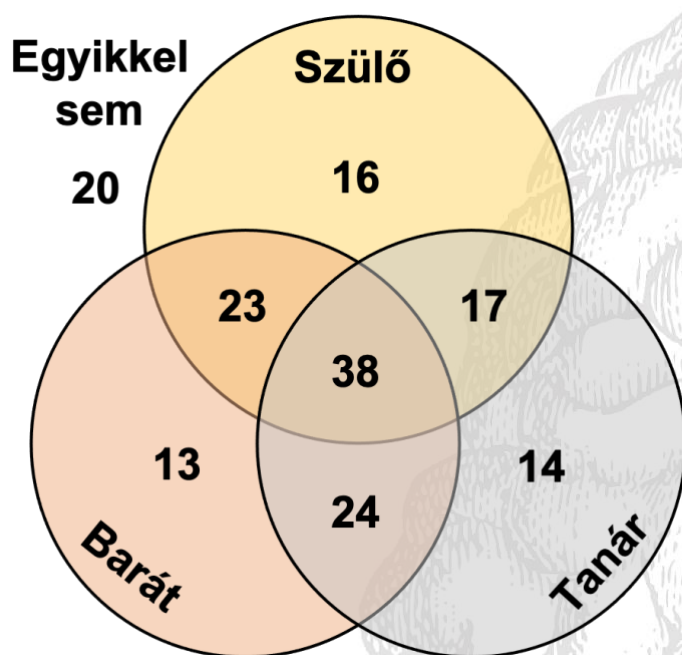
Arra a kérdésre, hogy vettek-e már részt korábban kábítószer prevenciós előadáson, mindössze a megkérdezettek 9 %-a adott nemleges választ. Pozitívumként értékelendő, hogy a fiatalok többsége már 12 éves korára részt vett valamilyen - MCC-s vagy iskolai kereteken belül szervezett, tanárok, rendőrök, illetve más szakemberek által tartott - prevenciós foglalkozáson.

Milyen forrásból tájékozódnak a fiatalok a kábítószerekről?

Szerettünk volna egy képet kapni arról, hogy a 12-14 éves korú gyermekek az interneten kívül esetleg beszélgettek-e már a kábítószerekről szüleikkel, barátaikkal, esetleg tanáraikkal. A hipotézisünk, mely szerint a fiatalok többsége már tájékozódott internetes forrásból a kábítószereket illetően, meglepő módon hamisnak bizonyult. A válaszadók mindössze 29 %-a állította, hogy jutott már kábítószerekkel kapcsolatos információkhoz az online felületen keresztül. Az információ forrásának többek között olyan internetes oldalakat, alkalmazásokat jelöltek meg, mint a YouTube, Google, TikTok, Facebook. A nem interneten keresztül tájékozódók 88%-a nyilatkozott úgy, hogy már beszélt a témában tanárral, szülővel vagy baráttal (1. ábra). Megjegyzendő, hogy sok esetben szerencsésebbnek

mondható, ha ebben a korban elsősorban nem az online felületekről tájékozódnak a fiatalok, hiszen ott nagyobb a veszélye annak, hogy felelőtlen módon terjesztett információkkal találkoznak.

A kérdőívet kitöltő gyermekek közül 8,5 %-a nyilatkozott úgy, hogy még semmilyen csatornán nem tájékozódott az illegális szerekről, viszont ezen gyermekek nagy része korábban már részt vett valamilyen prevenció foglalkozáson, így passzív módon ők is informálódtak. A kitöltött kérdőívek alapján 233 fő táborszó közül mindössze 3 olyan gyermek volt, akik állításuk

szerint még nem vett részt prevenció foglalkozáson, vagy nem tájékozódott interneten, illetve más személlyel sem folytatott beszélgetést a témában.

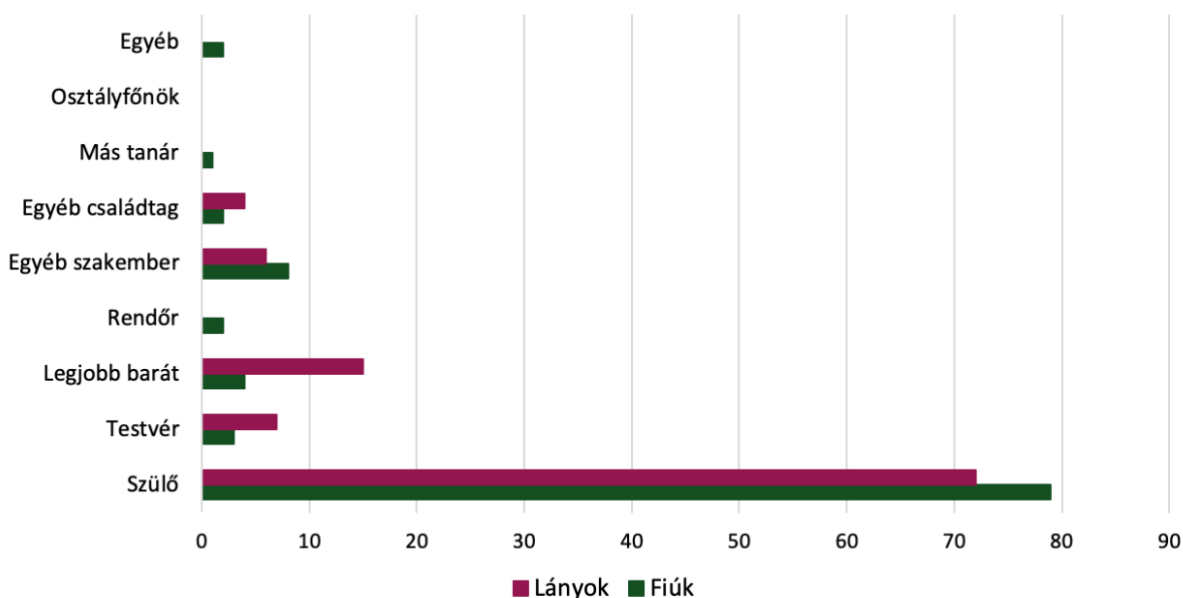
1. ábra: A halmazábra azon válaszok megoszlását mutatja, akik interneten még nem tájékozódtak a kábítószerrel kapcsolatban, de szüleikkel, barátaikkal vagy tanáraikkal már folytattak ilyen témájú beszélgetést.

Kihez fordulnának kábítószerrel kapcsolatos kérdéseiket illetően?

Mint már fentebb említésre került, a tinédzser kor kapujában a fiatalok gyakran akkor is saját korosztályukat keresik, ha valamilyen témában tanácsot szeretnének kapni, így a szülői intelmek gyakran süket fülekre találnak. Ezen tények mentén szándékunkban állt feltérképezni, hogy a fiatalok a

kábítószerrel kapcsolatos kérdéseiket illetően kihez fordulnának először. Bizakodásra ad okot, hogy a válaszadók 65 %-a jelölte meg azt a lehetőséget, hogy szüleit keresné meg először, és mindössze a megkérdezettek 8 %-a fordulna első körben a legjobb barátjához. A testvér, más családtag, szakember, tanár, rendőr válaszlehetőséget kevesebb, mint a táborozók 5 %-a választotta. Érdekes módon a lányok nagyobb valószínűséggel fordulnának tanácsért a legjobb barátjukhoz (l: 15 fő; f: 4 fő) vagy testvérükhöz (f: 7 fő, f: 3 fő), mint a fiúk (2. ábra).

Kihez fordulnának a fiúk és a lányok kábítószerrel kapcsolatos kérdésekben

2. ábra: Az ábra azon válaszok eloszlását szemlélteti, hogy kihez fordulnának a fiúk és a lányok, ha kábítószerrel kapcsolatos kérdéseik lennének

Szerettünk volna képet kapni arról is, hogy a gyerekek, egy barátjuk kábítószer használata esetén kihez fordulnának először segítségért. Megközelítőleg közel ugyanannyian keresnék fel saját szüleit (31 %), mint ahányan az érintett barát szüleit (29 %). Ezen elképzelt szituáció gyakran felmerült a táborban tartott prevenciók beszélgetések során is. A gyerekek azon döntésüket, hogy miért keresnék előbb saját

szüleiket, azzal támasztották alá, hogy nem szeretnének visszaélni barátjuk bizalmával. Ugyanakkor a helyzethez történő érett hozzáállást alátámasztja, hogy sok esetben - félretéve a saját érzéseik megítélését - mindenképpen szóltak volna az érintett gyermek szüleinek.

Kábítószer-fogyasztás kérdése

A válaszadók 96 %-a állította, hogyha kábítószerrel kínálnák, azt nem fogadná el. A megjelölt okok leggyakrabban a következők voltak:

- fél a káros hatásaitól (29 %);
- nem tudja, hogyan hatna rá (19 %) ;
- fél, hogy baja lesz tőle (15 %).

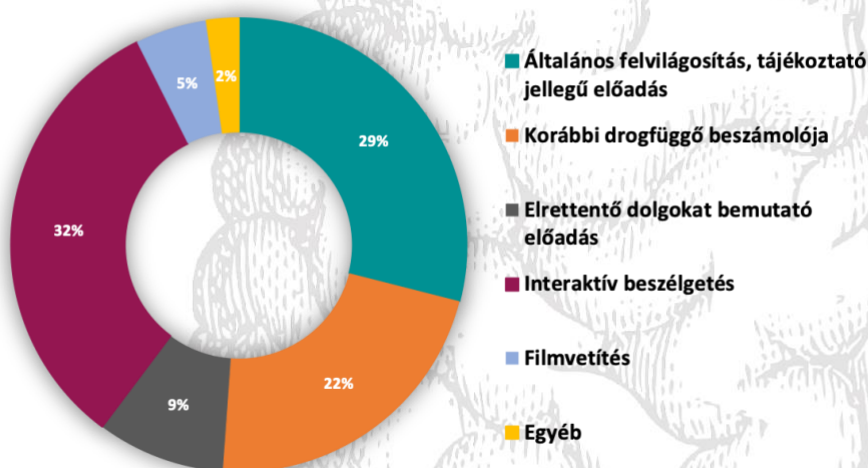
A válaszok 26 % -nál az “egyéb” opció került megjelölésre, amelynél lehetőség volt szövegesen kifejtetni további okokat az elutasításra. A kérdőívek kiértékelése során az “egyéb” kategóriát jelöltük azon esetekben is, amikor a kérdezettek több okot is megjelöltek az elutasítás okaként. A legtöbb esetben szintén a fentebb felsorolt három indok volt a leggyakoribb többes válasz. Mindezek mellett többen azt írták, hogy félnek a függőség kialakulásától, butaságnak tartják vagy a kábítószeres veszélyességére hivatkoztak.

Megnyugtató a tudat, hogy a kérdőívet kitöltők mindössze 4 %-a jelölte be, hogy elfogadná a kábítószerrel, az ezt választók túlnyomó többsége fiú volt. Ez alátámasztja azt a korábbi kutatási eredményt, miszerint a tiltott szerek és a droghasználati célú szerfogyasztás gyakoribb a fiúk körében (URL2). A megkérdezettek kevesebb, mint 1 %-a fogadná el úgy, hogy részt vett már prevenció előadáson és beszélt már a fentebb említett személyek (szülő, barát, tanár) közül mindegyikével a kábítószeresről.

Milyen a hatékony prevenció?

Szándékunkban állt feltérképezni, hogy a jelen lévő fiatalok szerint milyen jellegű a hatékony prevenció. A megkérdezettek legnagyobb része (33 %), úgy véli, hogy a beszélgetős jellegű a jó megelőző foglalkozás. A második leggyakoribb válasz (29 %) az általános felvilágosító, tájékoztató prevenciós foglalkozás volt. A harmadik legmegfelelőbbnek ítélt foglalkozásnak azt választották, ahol egy volt drogfüggő meséli el az életét (22 %). Az olyan válaszlehetőségekre, mint például az “elrettentő dolgokra fókuszáló” vagy a “témát feldolgozó filmek megtekintése és megbeszélése” önmagában viszonylag kevés (~5 %) választás esett (3. ábra). Több esetben előfordult, hogy egy kérdésre több választ is megjelöltek, ilyenkor általában az első három opciót választották, ezeket azonban a statisztikai számításokból kizártuk.

A hatékony drogprevencióval kapcsolatos vélemények megoszlása

3. ábra: A megkérdezettek véleményének megoszlása a hatékony drogprevenciós foglalkozásról

Összefoglalás

A kábítószerrel kapcsolatos megelőző foglalkozások fontosságát nem lehet elégszer hangsúlyozni. A korosztályra jellemző, hogy feszegetik a határaikat a gyerekek, általában a tiltott dolgok mindig izgalmasabbak, ezért már ilyen idős korban is gyakori a cigaretta használat (URL5) és az alkoholfogyasztás (URL6). Meghatározó, hogy ebben az időszakban milyen baráti körbe tartozik a gyermek, milyen értékeket képvisel ez a szűkebb közösség. Sajnos sok esetben a tiltott termékek fogyasztása az adott közösséghez való tartozás függvénye is lehet. Gyakorta keveredhetnek problémás helyzetekbe olyan fiatalok, akiknek önmaguktól eszükbe sem jutna ilyesféle cselekedet, hiszen ha “nem”-et mondanak egy számukra ismeretlen eredetű tablettára vagy dohánytermék fogyasztására, akkor a közösségből való kitagadás lehet a büntetésük, ezt pedig senki sem szeretné. Éppen ezért nagyon fontos tudatosítani a tinédzserekben azt, hogy merjenek nemet mondani olyan szituációkra, melyek számukra kényelmetlenek vagy nem nyújtanak kellő biztonságot, hiszen csak lehetséges, hogy nem a megfelelő társaságban vannak.

Források

URL1: Németh Á., Várnai D., (2020) Kamaszéletmód Magyarországon. ISBN: 9789634145820, L Harmattan Könyvkiadó Kft.

URL2: Elekes Zs. – Arnold P. – Bencsik N. (2020), Iskolások egészségkárosító magatartása 25 év távlatában. ISBN 978-963-503-851 (pdf), 2022. 08. 31. <http://devianciakutatas.hu/docs/2020/ES-PAD.magyar.pdf>

URL3: S. Sipos, (2015), A 12. életév a fejlődéslélektan tükrében. 2022. 08. 31. <http://real.mtak.hu/107980/1/Magyar-rendeszet20156.pdf>

URL4: N. Kollár K., Szabó É., (2017), Pedagógusok pszichológiai kézikönyve II. kötet. Osiris Kiadó; ISBN 978-963-276-280-7, 2022. 08. 31. [Pedagógusok pszichológiai kézikönyve](https://dtk.tankonyvtar.hu/handle/pszichoped_2)https://dtk.tankonyvtar.hu/handle/pszichoped_2

URL5: Magyarországi Ifjúsági Dohányzás Felmérés (2020), Dohányzás Fókuszpont; 2022. 09. 02. <https://fokuszpont.dohanyzasvisszaszoritasa.hu/hu/content/hazai-es-kulfoldi-adatok-tanulmanyok>

URL6: Skultéti Dóra-Pikó Bettina (2006), Fiatalkori Alkohol fogyasztás: A szocioökonómiai háttér és a szociális hatások szerepe; Mentálhigiéné és Pszichoszomatika 7 (2006) 2, 75–94 DOI: 10.1556/Mental.7.2006.2. 2022. 09. 02. <http://real.mtak.hu/58524/1/mental.7.2006.2.1.pdf>